LAUSUNTO

Helsinki 17.11.2016

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNTA

Viite: Lausuntopyyntö 8.11.2016

Asia: HE 228/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä, laiksi rahanpesun selvittelykeskuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 217 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 68 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: lakimies Kirsi Väätämöinen, kirsi.vaatamoinen@soste.fi, 040 839 7913

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTEn lausunto hallituksen esityksestä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen liittyy paitsi rahoitusmarkkinoiden toimintaan myös yhteiskunnan vakauteen kohdistuvia riskejä, joiden ehkäisy vaatii EU:n laajuisia toimia. Neljännen rahanpesudirektiivin voimaan saattaminen Suomessa on välttämätöntä ja SOSTE suhtautuu hallituksen sitä koskevaan esitykseen lähtökohtaisesti myönteisesti.

Yhdistysten ja säätiöiden kannalta keskeisiä uudistuksia esityksessä ovat velvollisuus rekisteröidä niiden tosiasialliset edunsaajat sekä yhdistysrekisterin siirtäminen osaksi Patentti- ja rekisterihallituksen ja Verohallinnon yhteistä yritys- ja yhteisötietojärjestelmää (YTJ).

Jo termin ”edunsaaja” – direktiivissä ”beneficial owner”, tosiasiallinen omistaja ja edunsaaja” - käyttö herättää kysymyksen direktiivin ja hallituksen esittämän lain sovellettavuudesta suomalaisiin rekisteröityihin yhdistyksiin. Yhdistyslaissahan suljetaan lain ulkopuolelle yhteisöt, joiden tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen edun hankkiminen siihen osallisille taikka jonka tarkoitus ja toiminnan laatu muuten on pääasiassa taloudellinen.

Termi ei sovellu yleishyödyllisten yhdistysten yhteydessä käytettäväksi ja vaarana onkin, että se johtaa väärään käsitykseen niiden toiminnasta. Yhdistyksissä ”määräysvaltaa” käyttävän hallituksen työskentely on käytännössä etenkin pienissä yhdistyksissä usein palkatonta puurtamista yhteiseksi hyväksi – siis kaukana minkään edun saamisesta. Myös hallituksen esityksen perusteluosassa todetaan, että yhdistyksen toiminnasta on usein mahdotonta yksilöidä direktiivissä tarkoitettua tosiasiallista edunsaajaa.

Hallituksen esityksen lähtökohtana kuitenkin on, että yhdistykset ja säätiöt ovat direktiivin 3 artiklan 6 kohdan c alakohdan tarkoittamia oikeushenkilöitä, joiden tulee rekisteröidä ”tosiasialliset edunsaajansa”. Yhdistysten osalta tämä ei siis ole mitenkään itsestään selvää, mutta tulkintaa puoltaa direktiivin 12 johdantokappale, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että soveltamisalaan kuuluu mahdollisimman laaja kirjo oikeushenkilöitä, jotka on rekisteröity tai perustettu niiden alueelle.

SOSTE katsoo, että tulkinta on hyväksyttävissä edellyttäen, ettei se tuo mukanaan yhdistystoiminnalle vieraita tai sitä kohtuuttomasti rasittavia velvoitteita. SOSTE esittää kuitenkin, että jos tulkitaan suomalaisten rekisteröityjen yhdistysten kuuluvan näiden direktiivin johdanto-osassa tarkoitettujen oikeushenkilöiden joukkoon, niin niiden osalta kansallisessa laissa termin ”tosiasiallinen edunsaaja” sijaan käytettäisiin jotain muuta, esimerkiksi ”vastuuhenkilöä”.

Yhdistysrekisterin lisääminen YTJ:n uudeksi kantarekisteriksi perustuu hallituksen esityksen ratkaisuun, jossa direktiivin edellyttämää tosiasiallisten edunsaajien keskitettyä rekisteriä varten ei perusteta uutta

SOSTE

erillistä tietokantaa, vaan edunsaajatietoja hallinnoidaan osana perusrekistereitä. Tällöin YTJ voi muodostaa direktiivissä tarkoitetun keskitetyn rekisterin ja toimia perusrekisterien yhteisenä asiointi- ja ilmoituskanavana sekä tietopalveluna. SOSTE pitää ratkaisua perusteltuna niin kustannustehokkuuden kuin kansallisen palveluarkkitehtuurin toteuttamisohjelmankin kannalta.

SOSTE haluaa kuitenkin tässä yhteydessä painottaa yhdistystoiminnan erityistä luonnetta. Yhdistysten siirtäminen samaan tietojärjestelmäkokonaisuuteen, jossa kaupparekisterikin toimii, ja YTJ:n edellyttämän Y-tunnuksen antaminen kaikille yhdistyksille ei saa johtaa rajan hämärtymiseen voittoa tavoittelemattomien yhdistysten ja kaupallisten yritysten välillä. Eron YTJ:n eri kantarekisterien välillä tulee pysyä selkeänä.

SOSTE kannattaa lakiesityksen kirjausta, jonka mukaan yhdistyksen ”tosiasiallisina edunsaajina” – tai ”vastuuhenkilöinä” - pidetään yhdistysrekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä ja säätiön tosiasiallisina edunsaajina pidetään säätiörekisteriin merkittyjä hallituksen ja hallintoneuvoston jäseniä. Määrittelyllä vältetään tulkinnalliset epäselvyydet ja toteutetaan direktiivin tavoitteita hallinnollisesti kestävällä tavalla.

Hallituksen esityksen mukaan tosiasiallisia edunsaajia koskevat ilmoitukset yhdistys- ja säätiörekisteriin tulisi tehdä sähköisesti. Ilmoituksen tekeminen tapahtuisi pääsääntöisesti vahvan sähköisen tunnistamisen avulla, mutta se olisi kuitenkin mahdollista myös ilman vahvaa sähköistä tunnistamista. SOSTE pitää tätä mahdollisuutta tärkeänä, jotta ilmoitukset eivät jäisi tekemättä verkkopankkitunnusten tai sähköisen henkilökortin puuttumisen takia.

Julkisella lausuntokierroksella annetuissa lausunnoissa on jo tuotu esiin huoli edunsaajista kerättävien rekisteritietojen yleisöjulkisuudesta ja sen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista erityisesti yksityisyyden suojaan ja riskiin lisääntyvistä petoksista ja identiteettivarkauksista. Riski kasvaa entisestään, kun kantarekistereitä koskevien sääntöjen mukainen tietojen julkisuus ja sähköinen tietojen luovuttaminen mahdollistaa tietojen yhdistelemisen eri henkilörekisterien välillä aiempaa helpommin. Hallituksen esityksen mukaan edunsaajatietojen julkisuus määräytyisi kantarekistereitä koskevan sääntelyn mukaan.

Kaupparekisterilaissa ja säätiörekisterilaissa julkisuutta on rajoitettu niin, että edunsaajan henkilötunnuksen tunnusosasta ja ulkomailla asuvan luonnollisen henkilön kotiosoitteesta luovutetaan tietoja vain viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16§:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten täyttyessä. Näiden lakien mukaan Suomessa asuvasta edunsaajasta myös merkitään rekisteriin kotiosoitteen sijaan ainoastaan kotikunta. Yhdistyslaki – jossa edellytetään ilmoittamaan rekisteriin hallituksen puheenjohtajan ja nimenkirjoittajien täydellinen nimi, osoite, kotikunta ja henkilötunnus – sisältää vain yleisen viittauksen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin. SOSTE esittää, että yhdistysten tosiasiallisten edunsaajien henkilötietojen suojaa selvennetään yhdistyslakiin tehtävällä täsmennyksellä, jolla suorasanaisesti poistetaan henkilötunnuksen tunnusosa ja kotiosoite yleisöjulkisuuden piiristä.